
Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet
LI2025/00230

Remissyttrande av rapporten Ökat regionalt inflytande avseende flyglinjer med allmän trafikplikt. LI2025/00230

Sammanfattning

Sammanfattning av Region Norrbottens ståndpunkter:

- Staten bör ta ansvar för att säkerställa grundläggande interregional tillgänglighet och inte övervältra kostnader på kommuner och regioner.
- Förslaget om kommunal och regional medverkan i den befintliga allmänna trafikplikten är inte önskvärd och riskerar att urholka systemet som leder till att kostnader successivt överförs från staten till regioner och kommuner.
- Flygförbindelser är avgörande för regionens näringsliv, besökare och medborgare, som bidrar till den gröna industriomställningen och europeisk konkurrenskraft.
- Region Norrbotten välkomnar en utökad dialog med kommuner och regioner inför upphandling av statlig trafik för att bättre möta utveckling och behov.
- Det behövs ökad flexibilitet i systemet med utredning av allmän trafikplikt och en översyn av tillgänglighetsmodellen
- Det krävs en långsiktighet i statens budget för trafikavtalen för att undvika osäkerheter och dyra korta avtal.
- Staten behöver ta ett större ansvar och skapa bättre förutsättningar för en mer utvecklad luftfart i Sverige.
- Staten behöver ta ett större ekonomiskt ansvar för att införa allmän trafikplikt på nya flyglinjer, särskilt med tanke på den nya säkerhetssituationen och Natomedlemskapet.
- Staten behöver ta ett större ansvar för finansieringen av regionala flygplatser som är avgörande för samhällsviktig flygtrafik och totalförsvaret.

Region Norrbottens synpunkter

Region Norrbotten välkomnar regeringens ambition att ge kommuner och regioner större inflytande över flyglinjer med allmän trafikplikt. Samtidigt vill vi tydligt understryka att ansvaret för att säkerställa grundläggande interregional tillgänglighet ligger hos staten. Kostnader och ansvar får inte överföras till kommuner och regioner, som redan har en ansträngd ekonomi.

Inledning

Norrbotten är Sveriges största län till ytan och avstånden till internationella marknader ställer höga krav på goda flygförbindelser. Flyget har en viktig funktion för tillgängligheten till och från länet och för de långväga resorna saknas relevanta alternativ.

I Norrbotten finns tre regionala flygplatser som alla har statligt upphandlad trafik för att kunna erbjuda en rimlig tillgänglighet. Tack vare flygplatserna finns idag ett utvecklat näringsliv utifrån de olika platsernas specifika förutsättningar. Utveckling som tillsammans bidrar till regional utveckling men också stärkt konkurrenskraft och grön omställning. Flygtrafiken har dessutom stor betydelse för att säkerställa samhällsviktiga funktioner såsom hälso- och sjukvård i länet, samhällets beredskap och tillgänglighet till utbildning.

De statligt upphandlade flyglinjerna är helt avgörande för regionens näringsliv likväl som för besökare och medborgare. Samtidigt kan vi konstatera att den statligt upphandlade trafiken inte möter behoven och den utveckling som sker. Exempelvis har den statligt upphandlade linjen Gällivare-Kramfors-Arlanda idag en belägningsgrad på ca 75%. Det innebär att planen är fullsatta på alla attraktiva turer under veckan vilket hämmar många verksamheter i regionen. Under kommande år kommer dessutom den gröna industriomställningen att accelerera där tillgängligheten med flyg är en förutsättning.

Den gröna omställningen är en nationell och till och med en global angelägenhet som nu sker framför allt i norra Sverige. Med det följer behovet av att hitta lösningar som både säkrar god tillgänglighet och bidrar till att minska flygets klimatpåverkan.

Med Arlanda som nav är flygplatserna i regionen en del i den grundläggande interregionala tillgängligheten. Att bedriva och hålla regionala flygplatser öppna och fungerande är väldigt kostsamt för våra kommuner som redan idag har en ansträngd ekonomi. Särskilt beredskapsflygplatserna som ska ha personal redo under hela dygnet. Det här syns tydligt redan idag då Norrbotten har en stor andel ambulansflyg på grund av våra långa avstånd. Klimatet i Norrbotten ställer även det stora krav på drift och underhåll av flygplatserna på grund av stora snömängder och låga temperaturer.

Möjlighet att utöka kraven i den allmänna trafikplikten för de statliga linjerna

Att upprätthålla flygförbindelser mellan samtliga flygplatser i Norrbotten och Arlanda är avgörande för den grundläggande tillgängligheten. Den kraftigt försämrade situationen för det svenska inrikesflyget kan innebära svåra förutsättningar även för den kommersiella trafiken att behålla rimligt utbud av avgångar.

Region Norrbotten är kritiskt till utredningens förslag att ge kommuner och regioner möjlighet att på egen bekostnad utöka utbudet av turer eller antal stolar då det riskerar att urholka systemet och leda till att kostnader successivt överförs från staten till regioner och kommuner.

Region Norrbotten välkomnar en utökad dialog med regioner och kommuner inför upphandling av den statliga trafiken. Regioner och kommuner har värdefull kunskap om utveckling och behov av tillgänglighet som är viktigt att bättre ta vara på i utredningsprocessen för allmän trafikplikt. Systemet med utredning kring allmän statlig trafikplikt måste dessutom ses över och anpassas för att bli mer flexibelt och följa de snabba förändringar som sker idag.

Region Norrbotten ser också ett behov av en översyn av den allmänna trafikplikten med en reviderad tillgänglighetsmodell och dess kriterier för statligt upphandlad. Parametrar utifrån regioner och kommuners särskilda förutsättningar behöver vara en del i bedömningen likväl som totalförsvarsperspektivet.

Med erfarenhet från pandemin är flygets betydelse för Norrbotten tydlig. Därför ser Region Norrbotten också ett behov av ökad flexibilitet när det gäller allmän trafikplikt och att snabbt kunna agera om en kommersiell flyglinje med kort varsel dras in.

Det behövs en långsiktighet i statens budget för trafikavtalen

Det behövs en långsiktighet i statens budget för trafikavtalen rent generellt. Dagens upplägg där staten tar beslut om de ekonomiska ramarna ett år i taget skapar stora osäkerheter i trafikupphandlingarna, vilket i sin tur kan leda till att korta och därmed också dyrare avtal tecknas. Uppräkningen av statens budget för trafikavtalen sker inte heller utifrån index och övriga kostnadsökningar, dessutom innehåller budgetramen alla trafikslag. Det innebär att trafikslagen ställs mot varandra i en begränsad budget.

Möjlighet att införa allmän trafikplikt på ytterligare, icke statliga, linjer

Frågan om möjlighet att införa allmän trafikplikt på nya flyglinjer handlar inte bara om tillgänglighet genom statlig upphandlad trafik. Det handlar snarare om hur den interregionala flygtrafiken i Sverige ska utvecklas framåt. Region Norrbotten anser att staten behöver ta ett större ansvar och skapa bättre förutsättningar för en mer utvecklad luftfart i Sverige. Detta hanteras inte inom ramen för denna utredning.

Omställningen av flyget med ny teknik och klimatneutrala energislag öppnar upp för nya möjligheter att utveckla det interregionala resandet. Region Norrbotten ser att staten har en viktig roll att leda den omställningen och behöver ta ett större ekonomiskt ansvar för ett mer hållbart flygande. Region Norrbotten ser även att staten behöver kliva in och ta ansvar för omställningen av flyget på statligt upphandlade linjerna där den statligt upphandlade linjen Luleå – Pajala skulle kunna vara en bra start.

Den nya geopolitisk situationen sätter allt större fokus på de öst-västliga förbindelserna där Norrbotten befinner sig, med sitt geografiska läge, mitt på Nordkalotten. Att knyta ihop den nordliga geografin är av stor angelägenhet i ett nationellt perspektiv och nya flyglinjer kan skapa den önskvärda tillgängligheten mellan norra Sverige, norra Norge och norra Finland.

Region Norrbotten saknar ett resonemang om ett ökat engagemang från staten för att införa allmän trafikplikt på nya flyglinjer utifrån den nya säkerhetssituationen samt Natomedlemskapet. Region Norrbotten anser att det är orimligt om regionen eller kommuner i Norrbotten ska upprätthålla den nödvändiga tillgängligheten mellan länderna. I de perspektivet blir det mycket märkligt när utredningen föreslår begränsningar i upphandlingen om att internationell trafik borde styras via Arlanda.

Förutsättningar för regionala flygplatser

De senaste åren har både pandemi och säkerhetspolitiken visat med tydlighet vikten av ett flygplatssystem över hela landet för att upprätthålla den samhällsviktiga flygtrafiken. Idag tar de regionala flygplatserna ett orimligt stort ansvar för den infrastrukturen som samtidigt är en förutsättning för flygtrafiken. Region Norrbotten anser att staten behöver ta ett betydligt större ansvar för finansieringen av flygplatssystemet som en del av den grundläggande tillgänglighet som samtidigt bidrar till regional utveckling, sammanhållning och konkurrenskraften i Europa. I den tid som råder är det helt avgörande för totalförsvaret att upprätthålla flygplatser, flygkapacitet och flygkompetens i hela landet.

Samarbete och behovsanpassning

Region Norrbotten är positiv till bättre samarbeten framöver och hoppas att kommuner och regioner involveras mer i processen kring behov och hantering. Dessa aktörer har bäst koll på vad som skulle bli effektiva och attraktiva flyglinjer som möter behoven. Norrbottens behov av flyglinjer varierar beroende på regional flygplats, tid på året och resans syfte, vilket är viktigt att beakta.